

ČASOPIS ZA KULTURU HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA
IZDAJE HRVATSKO FILOLOŠKO DRUŠTVO
GOD. 37, BR. 2, 33-64, ZAGREB, PROSINAC 1989.

INSTRUMENTAL JEDNINE IMENICA VRSTE I

Stjepko Težak

Iako ponešto rastegljiva, pravila o nastavcima u instrumentalu imenica ženskog roda s nultim nastavkom u nominativu jednine jasna su i ne bi trebala izazivati poteškoća u primjeni. Kao primjer neka posluži formulacija u *Priručnoj gramatici*: »U instr. jedn. nastavak *-i* mogu imati sve imenice, a nastavak *-ju* ili *-u* upotrebljava se uglavnom kad iz konteksta ne bi bilo jasno o kojem se padežu radi, tj. najviše onda kad je imenica bez prijedloga ili atributa.«¹

Nema ni nedoumica u raspodjeli padežnih alomorfa *-ju*, *-lju*, *-u* (riječju, ljubavlju, obitelji), ali u navedenoj gramatičkoj formulaciji modifikatori *uglavnom* i *najviše* otvaraju neka pitanja: Očito se ti nastavci mogu upotrijebiti i kada nisu ispunjeni uvjeti o kojima je riječ (tj. i onda kad je iz konteksta jasno da je imenica u instrumentalu, odnosno kad je uz nju prijedlog ili atribut). No vrijedi li to bez ikakve ograde? Može li se instrumental na *-(j)u* upotrijebiti uvijek, bez obzira na fonetsko-fonološku ili sintaktičko-semantičku situaciju? Je li na razini izražajnosti taj nastavak ravnopravan s nastavkom *-i*?

Za postavljanje takvih pitanja govori i činjenica da je, osim nekih vrlo čestih riječi (krvlju, riječju, obitelji, gladu, noću) te imenica na *-st* (slašću, viješću, milošću) teško, a katkad i nemoguće, naći potvrdu za instrumental na *-u* (grud - grudu, bit - biću, neman - nemanju). Stoga Dalibor Brozović smatra propustom naše gramatičke literature što je neprimijećen »cio jedan podtip u G-i-dekl. (jer imamo ih dva - s jednim nastavkom i s dva u I id.) i izostavljen je opis stvarnoga stanja u realizacijskim varijantama.«²

Moglo bi se pretpostaviti da je niskoj frekvenciji nastavka *-(j)u* jednih imenica razlogom njihova slaba uporabna čestota, dok je visoka frekvencija tog nastavka u

¹ Eugeniya Barić i dr., *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*, Zagreb, 1979, str. 97.

² Dalibor Brozović, *O suvremenoj morfološkoj normi hrvatskoga jezičnog standarda i o morfološkim značajkama standardne novoštokavštine uopće*, Jezik, 1976/77, br. 1.

imenica na *-ost* uzrokovana time što je sufiks *-ost* veoma plodan, a po svojoj semantici obuhvaća osobine, svojstva i stanja,³ pa te imenice imaju mnogo više prilika za vezivanje s glagolima koji u rečenici otvaraju mjesto dodatku za izricanje sredstva ne zahtijevajući dakle prijedlog (a naravno, ni atribut): zarobiti, osvojiti, opteretiti, očarati, onemogućiti itd. - mladošću, vrijednošću, sposobnošću, opasnošću, žalošću itd.

No te pretpostavke ne nude potpuno rješenje već i zato što ne odgovaraju na pitanje zašto se *-i* ipak relativno često javlja i u instrumentalu na *-ost* a još manje zato što među imenicama bez potvrda za instrumental na *-(j)u* ima i vrlo frekventnih, kao npr. mladež i neman. Osim Brozovićevih primjera za podtip ove deklinacije (kob, dob, zaborav, draž, mladež, sjen, neman, goropad, vrst, kreljut, proljet, stud, grud i imenice na *-ad*, kao momčad)⁴ mogle bi se nanizati i druge imenice vrste *i* bez instrumentala na *-ju/-u*.⁵

Za znanstveno utemeljene odgovore na postavljena pitanja nužna su opsežnija istraživanja, ali toj problematici koristit će i skromniji prinos, bit će bar donekle indikativan i ovaj manje opsežan pregled nasumce popabirčenih primjera po zagrebačkim dnevnicima, tjednicima i polumjesečnicima:

Nedjeljni Vjesnik, 13. studenoga 1988. (18 stranica)

- s novom dužnosti
- s energetsom vrijednošću i praktičnom iskoristivošću, s vojvodanskom stvarnošću, svojom aktivnošću, s javnošću, povijesnom znamenitošću, izuzetnom ekonomičnošću, s takvom osjećajnošću i suptilnošću, s pukom slučajnošću
- nerazvijenošću, aktivnošću, nosivošću, riječju, umjesnošću, ljubavlju, gladu, pomoću

Večernji list, 12. studenoga 1988, subota (28 stranica)

- s obitelji, (2), sa stalnim prihodom i osiguranom budućnosti, s mogućnosti
- za cjelovitošću, s bolešću, njegovom smrću, s javnošću, slučajnom podudarnošću, s posebnom pozornošću, s osiguranom financijskom budućnošću, s ljubavlju (8), sa žalošću (2), preranom smrću, visokom preciznošću, s mogućnošću (3)
- noću, glupošću, pomoću

Danas, 15. studenoga 1988. (80 stranica)

- jednom riječju, sa sigurnošću, s neskrivenom nepodnošljivošću, njihovom ambivalentnošću, prividnom ljubavlju, za većom djelotvornošću, s podjednakom važnošću, s ekonomskom znanošću, samom ličnošću, svojom grubošću, s njegovom iskonskošću i nepatvorenošću, svojom kreativnošću, nekom automatiziranom solemnitetnošću, scenskom maštovitošću, sa simpatičnom nježnošću, sumanutom veselošću, s jugoslavenskom javnošću, s tom viješću
- krvlju, pokvarenošću, sklonošću, uvjerljivošću, javnošću

Školske novine, 15. studenoga 1988. (16 stranica)

- s malom obitelji,
- s likvidnošću, s maksimalnom obazrivošću, svojom krutošću, velikom svečanošću, za aktivnošću, za zvučnošću, retorskom zahuktalošću, s kineskom umjetnošću, s poviješću, pod turskom vlašću
- nezrelošću, nepripremljenošću, riječju, pomoću

³ Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, Zagreb, 1986, str. 273-275.

⁴ D. Brozović, isto.

⁵ Potvrđuje to i rad Vladimira Gudkova »Oblikovanje instrumentala jednine u imeničkoj trećoj deklinaciji« (Naš jezik, 1988, sv. 1-2, str. 11-24).

Modra lasta, 1 - 15. lipnja 1987, br. 19-20 (52 stranice)

- voljom i ljubavi, sitnom dugmadi
- malom svečanošću, jednom riječju, nikakvom osobitošću ni vrijednošću
- prisutnošću, bolešću

Nakon toga pregleda nameću nam se pitanja: Nije li instrumental na *-u* uobičajen samo u onih imenica gdje se ustalio čestom i dugotrajnom upotrebom? Ne uzrokuje li njegova upotreba u ostalih imenica stilsku obilježnost?

U potrazi za odgovorom na ta pitanja zanimljivo je ustanoviti kako se prema navedenom problemu odnose ispravljači tekstova. Ispravljajući tekst zasićen takvim imenicama u instrumentalu jednine, apsolvanti na Odsjeku za jugoslavenske jezike i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu nisu bili jedinstveni u prosudbi pravilnosti spomenutih instrumentalnih nastavaka. Tekst je sadržavao instrumentalne likove na *-ju/-u* imenica koje nisu česte u svakodnevnim razgovorima: splav - splavlju, rosopas - rosopasju, raž - ražju, brv - brvlju, plijesan - pliješnju, pavit - paviću, rukovet - rukoveću, cijev - cijevlju, hrid - hriđu, telad - telađu, put - puću, mjed - mjedu, četvrt - četvrću. Rečenice su bile formulirane u skladu s citiranim gramatičkim pravilom, npr.: *Doplovio sam u ovaj ubavi kraj splavlju. Tko tebe mjedu, ti njega medom. Lakše je vladati telađu nego ovom djecom.* Itd.

Petero ispravljača u svih četrnaest primjera dopušta instrumental na *-ju/-u*. Dvoje samo po jednom precrtavaju morfem *s -u* i upisuju *-i* (cijevi mj. cijevlju). Po jedan ispravljač čini to dvaput (cijevi i laži mj. cijevlju i lažju), triput (rosopasi, paviti i četvrti mj. rosopasju, paviću i četvrću), šest puta (rosopasi, paviti, rukoveti, cijevi, teladi i četvrti mj. rosopasju, paviću, rukoveću, cijevlju, telađu i četvrću) i dvanaest puta (rosopasi, raži, brvi, plijesni, paviti, rukoveti, cijevi, hridi, teladi, puti, mjedi, četvrti mj. rosopasju, ražju, brvlju, pliješnju, paviću, rukoveću, cijevlju, hriđu, telađu, puću, mjedu, četvrću). Ima i pogrešnih ispravaka (rosopasti, rosopaslju, rosopasjem, telađom, pavićem), zatim prebacivanja u muški rod (rosopasom, splavom), zamjene tvorbenog sufiksa (četvrtinom) i modifikacije izbora koji Maretić dopušta (telađima mj. telađma).⁶

Bez sumnje, desetak mogućih budućih ispravljača školskih zadaća ili lektora svojim ispravicima ne nudi dovoljno podataka za uvjerljive odgovore na pitanja o uporabnoj vrijednosti spornog instrumentalnog nastavka, ali se njihovo nesuglasje može uzeti kao signal za potrebu preispitivanja. Nije sasvim zanemariva činjenica da jedan dio ispravljača postupa u skladu s postojećom gramatičkom normom, dok drugi dio odbija nastavak *-ju/-u* za pojedine imenice. Samo su *splavlju* svi prihvatili kao ispravan lik, a *cijevlju* ne prihvaća njih 40%, *rosopasju*, *paviću* i *četvrću* 30%. Svakako je neosporna pokolebanost u prihvaćanju nastavka *-ju/-u* kao ravnopravnog dvojnika alomorfu *-i*. Logično je očekivati da će polovica spomenutih ispravljača u ulozi lektora ili ispravljača školskih zadaća djelovati na jezičnu praksu brisanjem alomorfa na *-u* i tamo gdje mu normativne gramatike ne poriču mjesto.

O stanju u našoj ispravljačkoj praksi više i mjerodavnije govori stav nastavnika kojima je ispravljanje dačkih pogrešaka gotovo svakodnevna obaveza. Svoj stav prema instrumentalnim nastavcima iznijeli su nastavnici hrvatskog jezika koji rade u osnovnim i srednjim školama SR Hrvatske u jednoj anketi. To su učinili podcrtavajući ponudene alomorfne parove. Mogli su se odlučiti za jedan od njih ili za oba. Za svaki

⁶ Tomo Maretić, *Gramatika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*, Zagreb, 1963, str. 179.

ponuđeni par dan je primjer rečenice: instrumental bez prijedloga i bez atributa (staza obrasla rosopasju, njiva zasijana ražju, potok premošten brvlju, dotaknuti vlaču i dr.). Od 37 anketiranih nastavnika kao instrumentalni nastavak u ovoj deklinaciji prihvaća:

- samo *i*: hridi (27), plijesni (27), puti (26), paviti (25), jeseni (24), teladi (22), četvrti (22), rukoveti (18), cijevi (15), mjedi (12), splavi (9), rosopasi (9), vlati (8), brvi (7)

- samo *-ju*: brvlju (24), rosopasju (22), splavlju (20), mjeđu (20), vlaču (19), cijevlju (16), rukoveću (14), puću (10), četvrću (9), paviću (8), hridu (7), jesenju (6), pliješnju (5), telađu (4)

- *oba nastavka ravnopravno*: vlati/vlaču (10), splavi/splavlju (8), jeseni/jesenju (7), cijevi/cijevlju (6), četvrti/četvrću (6), brvi/brvlju (6), rukoveti/rukoveću (5), rosopasi/rosopasju (5), plijesni/pliješnju (5), mjedi/mjeđu (4), hridi/hridu (2), paviti/paviću (2), puti/puću (1), teladi/telađu (1)

Aritmetički je odnos preferiranih morfema: 261 *-i*: 184 *-ju/-u*: 68 *oba*. Očito je na prvi pogled:

a) da su nastavnici još manje nego studenti naklonjeni nastavcima *-ju/-u*,

b) da su manje suglasni s gramatikama koje u danim sintaktičkim položajima daju prednost nastavcima *-ju/-u* ili bar dopuštaju ravnopravnost s nastavkom *-i*,

c) da bi se moglo govoriti o vezanosti instrumentalnih nastavaka uz određeni tip imenica, na što osim upotrebne čestoće utječe i završni suglasnik.

I ti rezultati izazivaju pitanje: Ne progone li ispravljajući zadaća i lektori jedan normom priznati padežni alomorf bar u određenim podvrstama imenica vrste *i*? Odnosno: Ne bi li gramatičke formulacije u vezi s tim alomorfima trebalo modificirati ili potanje objasniti?

Da bismo imali osnovu za pouzdanije zaključke, promotrimo upotrebu dotičnih nastavaka u književnosti i stručnoj publicistici.

U zbirci pjesama i pjesničkih proza *Nostalgija svjetlosti* Tina Ujevića nalazimo slijedeće primjere:

a) s nastavkom *-i*

A bijele ruke dršču rajskom *strasti* (*Molitva Bogomajci za rabu Božju Doru Remebot*); I sam samcat putuje pod zatvorenom *plaveti* (*Svakidašnja jadikovka*); i sve što se mašta/ dušom ljubavi i *ljubavi* pora (*Maštovita noć*); i mučen žuci tuge žarke (*Zadržane sile bića*), možda, s ljiljanskom *grudi*, i vrlo časno lažu (*Ridokosi Mesije*); pred ovom divljom čari (*Unutrašnji harem*); trače sunca s ružičastom *niti* (*Cjeloviti cjelov i ti*); Ne budi škrta s *ljubavi* (*Pogledi u praskozorju*); s *plijesni* i pjevom usred pruča (*Djevičanstvo ruku*); sa nekom starom *dveri* (*Panorame gradova*); ja sam grana sa *kobi* da raste (*Događaji sa mnom*); Participiraju sa *srži* (*Poluistine*); Sve što je u vezi s njegovom *ličnosti* (*Autofragmenti*); u vezi s mojom *kobi* (*Autofragmenti*)

b) s nastavkom *-ju/-u/-lju*

Kad veče dođe s *mišlju* (*Tajanstva*); ojačali gležnje/ *gipkošču* istočne bajadere (*Ridokosi Mesije*); Ti si ukaljao gnjate, Babilone./ *krvlju* mučenika i *smrću* proroka (*Ridokosi Mesije*); molitvenom *riječju* osloviti (*Cjeloviti cjelov i ti*); one *nježnošču* daha otkupljuju sve žrtve (*Svetkovina ruža*); da s *dragošču* plačem (*Svetkovina ruža*); s *radošču* priča o samotnome jadu (*Glazba vjetra u noćnome stablu*); kao rijeke (. . .) svojom *sviješču* starinske, daleke (*Panorame gradova*); sa *savješću* gomila (*Mrsko ja*); važnošču svojega slučaja (*Mrsko ja*); a srce i duše samo *bezazlenošču* (*Uspavanka iz Krivodola*); s *pobožnošču* se pred njen okvir kleca (*Panorame gradova*); a opet ga *riječju* ne možemo stići (*Poniženja ljepote*); Glasni noćni pjesnik oživljuje mene *riječju* (*Noćni cvrčak*); Jednom *riječju* (*Mrsko ja*); Vi, gospođice, koja se nosite *mišlju* (*Lakrdija presvetoga sti-*

lografa); što se ukratko zove *poviješću književnosti (Autofragmenti)*; kad *iskrenošću* ne upravlja razumna kritika (*Autofragmenti*); da se zavodi *mišlju (Autofragmenti)*; sa *samoniklošću* bića (*Autofragmenti*), s *hrabrošću* Bračana (*Plać nad hrpom kamenja*), More s teškom *tromošću (Plać nad hrpom kamenja)*.

U zbirci *Moj križ svejedno gori* Josipa Pupačića:

a) Nastavak *-i*: nema nijedne potvrde.

b) Nastavci *-ju/-u*: zvijezde se s *vječnošću* druže (*Stvaranje svijeta*); riječju obnavljam (*U iščezloj zemlji*); zovem *žeđu* i *gladju* (*Zovem te da se vratiš*); zrači davnom *svjetlošću (Spavaj mi, miljeno moje)*; obasja tajnom *svjetlošću (Spavaj mi, miljeno moje)*; a ne još *žučju* i octom (*Posljednja večera*); odluči sa *slašću (Stvaranje svijeta)*.

U zbirci *Zvezdana noć* Jure Kaštelana:

a) Na dlanu izbodenu nepatvorenom *svjetlosti (Bezgranične granice)*

b) prkositi *krvlju* utisnute (*Tifusari*); *krvlju* zapisana (*Pjesme o mojoj zemlji*).

Dodajem tome i primjere nesustavno pokupljene iz pojedinih pjesničkih zbirki i stručno-znanstvenih knjiga:

Vladimir Nazor: *Nove pjesme*

svjetošću obasjan (*Korov*), I sve se hrani *krvlju* rana mojijeh (*Uskrs*); Svu poškropi šumu *krvlju (Mrazova sestrice)*; s *krvlju* prokletom (*Moj san*).

Vladimir Nazor: *Pjesme u šikari, iz močvare i nad usjevima*

Kad nismo znali lug obraniti *jakošću (Šikara)*, Svoju djecu pitaj *žučju (MCMXV)*; što je novom *krvlju* mita (*Majka Margarita*); Mi riječju svojom nismo nikad molili (*Zvona*); slijep pred *krvlju*.

Vladimir Nazor, *Izabrane pripovijetke, Školska knjiga, Zagreb, 1977.*

a) Jarboli su okovani *mjedi* i srebrom (str 35), ogrnut kao kralj dugom svilenom *kostrijeti* (39)

b) obasjana *svjetlošću* (str. 43).

Dobriša Cesarić, *Slap, Zagreb, 1970.*

za *vlašću (Oblak)*; kosu ti *mladošću* pozlati (*Pjesma o kurtizani*); I njega svojom *svjetlošću* poli (*Slavlje večeri*); Pred *smrcu* ja se skrih (*Pjesma mrtvog pjesnika*).

Milivoj Slaviček, *Soneti, pjesme o ljubavi i ostale pjesme*

a) jedno sa *zvjeradi* i sa biljem (*Dobro je i to rečeno*); u gustoći dodira s *biti Zemlje (Pjesma o najtišim revolucijama)*

b) s jednom *ljubavlju (Stari lokal)*; kad su se *svjetlošću* hranili patuljci (*Volio sam Ganan*); s psovkom i polupismenošću (*Okolica kozmodroma*).

Vlatko Pavletić, *Kako čitati poeziju, Zagreb, 1988.*

s *pomoću* (str. 102), logičkom *razložitošću* (106), općom *usmjerenošću* (11), svojom *esencijalnošću* (11), svojom vlastitom *pojavnnošću* (105), *pomišlju* (294), *misaonošću* (294 i 298), za *svjetlošću* (227), suočen s *realnošću* (148).

Darko Gašparović, *Kamov, apsurd, anarhija, groteska, Zagreb, 1988.*

s većom *vjerojatnošću* (str 8), *književnošću* (14), modernom *književnošću* (19), ubojitom *otvorennošću* (18), svojom *tjelesnošću* (81), punom *izoštrenošću* (208).

Boris Kalin, *Povijest filozofije, Zagreb, 1975.*

a) našao sam i volju za *moći*, volja za *moći* (str. 352)

b) za *mudrošću* (str. 8), *metodičnošću* i *dokaznošću* (8), kockanje sa *smrcu* (352), sa *stvarnošću* (170 i 357), sa *znanošću* (363).

Premda bi za studioznije ispitivanje ove problematike trebalo istražiti mnogo opsežniju građu, ipak i navedeni primjeri, uz potvrde u različitim gramatičkim i pravopisnim priručnicima omogućuju nešto složenije odgovore na postavljena pitanja.

1. Neosporno je da instrumental na *-i* mogu imati sve imenice vrste *i*. Bez obzira na njihovu čestocu i završni suglasnik one u tom liku nisu stilski obilježene.

2. Nastavak *-ju (-u, -lju)* ne izlazi iz našega morfološkoga sustava pa se u pravilu može upotrijebiti u svih imenica ove vrste. U nekih imenica zbog neuobičajenosti upotrebe taj je instrumentalni nastavak stilski obilježen.

3. Čestoća nastavka *-(j)u* ovisi o tradiciji, uporabnoj čestoci imenice i završnom suglasniku, odnosno suglasničkom skupu.

4. Alomorfi na *-u* raspodjeljuju se ovako:

a) pretežno, rjeđe prepuštajući mjesto alternativnomu *-i*

- u imenica na *-st*, izuzimajući one na *-rst* (brst, trst, vrst): čašću/časti, propašću/propasti, strašću/strasti; bolešću/bolesti, obiješću/obijesti, viješću/vijesti, korišću/koristi, nečišću/nečisti; blagošću/blagosti, košću/kosti; svjetlošću/svjetlosti, zrelošću/zrelosti; čeljušću/čeljusti;

- u imenica na *-št*: krljušću/krljušti, pregršću/pregršti;

- u imenica na *-ao*: mišlju/misli, pogiblju/pogibli, smržlju/smrzli;

- u imenica na *-đ*: cijedu/cijedi, čađu/čađi, žedu/žeđi;

- u imenica na *-ć*: moću/moći, noću/noći, peću/peći;

- u imenica: glađu/gladi, krvlju/krvi, ljubavlju/ljubavi, obitelju/obitelji, pameću/pameti, smrću/smrti

b) ravnopravno ili gotovo ravnopravno s alternativnim *-i*

- u imenica na *-ć*: crvotoći/crvotočju, mlijeći/mliječju, riječju/rijeći, žučju/žući (osim zbirnih imenica divljač i nejač);

- u imenica na *-s*: osi/osju, vlasi/vlasju, rosopasi/rosopasju,

- u imenica na *-š*: kokoši/kokošju, pustopaši/pustopašju, raskoši/raskošju, uši/ušju;

- u imenica na *-v*: brvi/brvlju, cijevi/cijevlju, splavi/splavlju;

- u imenica: boli/bolju, ozimi/ozimlju, kapi/kaplju, sluzi/sluzju, zapovijedi/zapovijedu, živadi/živadu, stvari/stvarju, zvijeri/zvijerju, laži/lažju, raži/ražju, kćeri/kćerju;

c) rijetko ili nikako i stoga s jakom stilskom obilježenošću

- u imenica na *d*: čudi, grudi, hridi, mjedi, studi i gotovo sve zbirne imenice na *-ad*: bujadi, čeljadi itd.

- u imenica na *-n*: crveni, golijeni, jeseni, nemani, neznani, plijesni, sablazni, studeni, visoravni;

- u imenica na *-r* (osim već navedenih): čari, dveri, večeri;

- u imenica na *-l* (osim onih na *-st* drugih spomenutih): aveti, biti, četvrti, dobiti, goleti, klijeti, kljenuti, kostrijeti, liti, niti, paprati, paviti, peruti, puti, rugaveti, rukoveti, snijeti, sućuti, vlati, vrleti, zanovijeti;

e) u imenica na *-ž* (osim već spomenutih): duži, gnjileži, mladeži, srži, stareži, truleži;

f) u imenica: dobi, kobi, doli, pustoši, naravi, vrsti i dr.

Očito je alomorf na *-u* karakterističan za imenice u čestoj a alomorf na *-i* za one u rijetkoj uporabi. Zacijelo preferenciji nastavka *-i* u I jd. pridonosi i nesklonost ka glasovnom udaljavanju od temeljnog oblika pa i sklonost k razjednačivanju (ćudu, sućuću) i razgraničavanju s drugim riječima (biću, dobiću, liću, snijeću). Premda se po nekim istraživanjima može zaključiti da je u stanovitoj mjeri nastavak *-i* češći u hrvatskih nego u srpskih pisaca, ipak su podaci preneznatni da bi se mogao izvesti siguran zaključak. Isto tako bi valjalo obaviti opsežna istraživanja, i to ne samo u beletristici,

nego na svim tipovima tekstova (i govorenih, bar na radiju i televiziji), da bi se utvrdilo postojanje podtipa o kojem govori D. Brozović.

Budući da alomorfi na *-u* pripadaju deklinacijskom sustavu imenica vrste *i*, ne bi trebalo sprečavati njihov izbor. Korisnije je upozoravati na njihovu stilsku obilježnost u pojedinim imenicama, ali i voditi računa o bržem i sigurnijem prijenosu poruke. Nastavak *-(j)u* omogućuje i brže i jasnije razumijevanje, premda se mora priznati da su rijetke situacije gdje se iz konteksta ne da razabrati izriče li se morfemom *-i* instrumental, dativ ili koji drugi padež (*Jurim splavi/Jurim splavlju. Jeseni se radujem/Jesenju se radujem. Osvojen ljubavi/Osvojen ljubavlju*). Moglo bi se reći da su dvoznačnosti takva tipa prerijetke u običnim, nepoetskim tekstovima, a u poetskima je ionako sve moguće. Ipak - i zbog poetskih tekstova ne bi trebalo padežni sustav krnjiti. Osim toga ni u običnom govoru nije zanemariva težnja za zvukovnim skladom rečenice, što je inače značajka pjesničkoga govora.

Svakako je dvojnost instrumentala jednine imenica vrste *-i* dobrodošla pjesnicima, kojima je katkad itekoliko važan određen glas u određenom izrazu, a da se o potrebama ritma i rimarija i ne govori. Tako Tinu Ujeviću u pjesmi *Cjeloviti cjelov i ti radi* sroka odgovara instrumental *niti* (loviti, niti, ploviti, piti, biti, prepoloviti), ali i bez toga razloga pjesnik ne bi izabrao lik *niću*, koji bi mu u glasovnu orkestraciju unio disonantni akord (ali bi se mogao naći kao najprikladniji suzvučnik u nekoj drugoj zvukovnoj postavi). Zvukovni su razlozi istoga pjesnika naveli da ne razjednači genitiv od instrumentala u stihu: *sve što se ljubi; i sve što se mašta/ dušom ljubavi i ljubavi pora* (Maštovita noć). Ali dok je pjesnicima važniji zvuk od jasnoće, u našoj svakodnevnoj prozi jasnoća ima prednost.

Sažetak

Stjepko Težak, Filozofski fakultet, Zagreb

UDK 801.55:801.22:808.62, izvorni znanstveni članak, primljen 2. prosinca 1988., prihvaćen za tisak 16. ožujka 1989.

Instrumental of Singular-Nouns Type *i*

In this article the author discusses the problems of the instrumental of the singular-nouns type *i* in Standard Croatian.

O KATEGORIZACIJI MODALNOSTI U NORMATIVNIM SINTAKSAMAMA

Dubravka Sesar

Kontrastirajući različite, prije svega srodne jezike, često dolazimo u situaciju da iste ili slične jezične pojave objašnjavamo jezičnom teorijom drugih, inoslavističkih autoriteta koji su kodificirajući normu pojedine teorijske i praktične probleme obuhvatili dosljednije i potpunije. Pritom se otkriva da smo najslabije teorijske osnove stekli na području sintakse, posebno u onome njezinom dijelu koji se odnosi na *modalnost*. U našim normativnim sintaksama taj pojam i dalje ostaje slabo razjašnjen, naime, postojeća obrada uglavnom operira tradicionalnim psihologijskim instrumentarijem i ne izvodi definicije pojedinih modalnih tipova i kategorija na osnovi relevantnih jezičnih distinktivnih obilježja. Pokušat ćemo ovdje utvrditi da li je na osnovi